

Identyfikacje przynależnościowe

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 20 stycznia 2020 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W naszym marcowym badaniu¹ zapytaliśmy respondentów o identyfikacje przynależnościowe – jak by nazwali grupę, klasę lub warstwę, z którą się utożsamiają². Chcąc sprawdzić, jakie określenia klas, warstw lub grup społecznych funkcjonują w naszym społeczeństwie oraz które z nich najlepiej opisują sytuację Polaków, zadaliśmy ankietowanym pytanie otwarte. Interesowało nas, czy identyfikują się oni z grupami wyodrębnianymi ze względu na poziom zamożności i hierarchię struktury społecznej, czy raczej z tymi wyróżnianymi ze względu na pozycję społeczno-zawodową, a może przede wszystkim ze środowiskami definiowanymi przez określony światopogląd, zainteresowania czy nastawienie do życia.

Jak wynika z deklaracji badanych, ponad połowa z nich (57,6%) utożsamia się z grupami wyróżnionymi ze względu na poziom zamożności i gradację struktury społecznej (zgodnie ze schematem: klasa wyższa – średnia – niższa). Trzykrotnie rzadziej podawane były kategorie o charakterze funkcjonalnym określające status społeczno-zawodowy (19,2%), natomiast zdecydowanie najrzadziej (1,6%) Polacy identyfikują się z grupami wyróżnionymi ze względu na prezentowane poglądy, zainteresowania, podejście do życia czy przynależność do organizacji. Blisko co piąty ankietowany (18,8%) nie potrafił określić warstwy, klasy, grupy, do której należy. Nieliczni natomiast odmówili odpowiedzi na pytanie (1,1%) lub powiedzieli, że nie utożsamiają się z żadną grupą, klasą czy warstwą (1,4%).

Ze stworzonej hierarchii swobodnie formułowanych odpowiedzi na pytanie o identyfikację wynika, że Polacy zdecydowanie najczęściej utożsamiają się z klasą średnią (50,9%). Pozostałe kategorie wyróżnione ze względu na status materialny i miejsce w strukturze społecznej wymieniane były znacznie rzadziej. Co dwudziesty piąty ankietowany (4,1%) identyfikuje się z klasą/warstwą niższą, przy czym część osób zaliczyła się do klasy/warstwy najniższej. Co setny ankietowany zaliczył się do ludzi ubogich, biednych (1%). Również nieliczni badani utożsamiali się klasą/warstwą wyższą (1,2%), a jedynie bardzo nieliczni, określając swoje położenie, stwierdzili, że należą do *klasy/ warstwy poniżej średniej, do niższej klasy średniej* (0,4%).

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (358) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–15 marca 2020 roku na liczącej 875 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Warto dodać, że pytanie otwarte o identyfikacje przynależnościowe było zadawane jako pierwsze w bloku pytań dotyczącym omawianej problematyki, w związku z czym pytania zamknięte odnoszące się do hierarchii społecznej wykorzystane w dalszej części ankiety nie mogły sugerować odpowiedzi na nie.

Jak już wspomniano, kategorie wyróżnione ze względu na status społeczno-zawodowy wymieniane były znacznie rzadziej, a wśród nich relatywnie najwięcej osób podało klasę robotniczą, robotników (5,2%) oraz inteligencję, intelektualistów (4,9%). Trochę mniej badanych identyfikuje się przede wszystkim z emerytami (2,5%), *klasą pracowniczą, ludźmi pracującymi, ciężko pracującymi* (1,9%), rolnikami (1,7%). Bardzo sporadycznie padały określenia: *klasa/warstwa chłopska* (0,8%) oraz *robotniczo-chłopska* (0,3%). Wśród odpowiedzi znalazły się także rozmaite inne grupy wyróżnione ze względu na status społeczno-zawodowy, a wśród nich m.in.: nauczyciele, pracownicy medyczni, przedstawiciele służb mundurowych i małego biznesu, pracodawcy, pracownicy najemni, osoby wychowujące dzieci, renciści, studenci i uczniowie (łącznie 2,7%).

Relatywnie rzadko respondenci, opisując swoją sytuację, wymieniali grupy wyróżnione ze względu na prezentowane poglądy, podejście do życia, przynależność do organizacji (1,6%). W tym kontekście mówiono o poglądach politycznych – lewicowych lub prawicowych, kwestiach światopoglądowych, zaangażowaniu religijnym, katolicyzmie, konserwatyzmie. Kilka osób, określając grupę, do której należą, posłużyło się określeniem *gorszy sort*. Część badanych, mówiąc o swojej przynależności, powiedziała, że zalicza się do *zwykłych, uczciwych ludzi* (0,8%).

TABELA 1

W społeczeństwach zwykle funkcjonują różne grupy, klasy, warstwy społeczne. Jak by Pan(i) nazwał(a) grupę, klasę lub warstwę, do której Pan(i) należy?	w procentach	
Ze względu na status materialny i miejsce w strukturze społecznej:		
Klasa/warstwa średnia (przeciętna, średniozamożna)	50,9	57,6
Klasa/warstwa niższa (w tym najniższa)	4,1	
Klasa/warstwa wyższa	1,2	
Biedota, biedni, klasa ludzi biednych, ubodzy, o niskich dochodach	1,0	
Klasa/warstwa poniżej średniej (niższa klasa średnia)	0,4	
Ze względu na status społeczno-zawodowy:		
Klasa robotnicza	5,2	19,2
Inteligencja, intelektualiści	4,9	
Emeryci	2,5	
Klasa pracownicza (ludzie pracy)	1,9	
Rolnicy	1,7	
Klasa chłopska (chłopi)	0,8	
Klasa chłopsko-robotnicza	0,3	
Inne konkretne grupy wyróżnione ze względu na status społeczno-zawodowy	2,7	
Pozostałe odpowiedzi:		
Grupy wyróżnione ze względu na prezentowane poglądy, zainteresowania, podejście do życia, przynależność do organizacji	1,6	2,8
Zwykli obywatele, sprawiedliwi/uczciwi ludzie	0,8	
Inne konkretne odpowiedzi	0,4	
Trudno powiedzieć	18,8	
Odmowa odpowiedzi	1,1	
Nie utożsamiam się z żadną grupą/klasą/warstwą	1,4	

Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Analizując zróżnicowania społeczno-demograficzne, zauważyć można, że z klasą/warstwą średnią najczęściej spontanicznie identyfikują się badani w wieku 25-44 lat, żyjący w miastach liczących co najmniej 100 tysięcy mieszkańców, z wykształceniem wyższym, o dochodach *per capita* wynoszących co najmniej 3 tysiące złotych. Z kolei z klasami/warstwami niższymi ponadprzeciętnie

często utożsamiają się ankietowani w wieku 45 lat i więcej, mieszkający na wsi i w małych miastach do 20 tysięcy mieszkańców, najgorzej wykształceni, o najniższych dochodach *per capita* – nieprzekraczających 1000 złotych – oraz niezadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych.

Jeśli chodzi o grupy wyróżnione ze względu na status społeczno-zawodowy, to z analiz wynika, że z klasą robotniczą częściej identyfikują się mężczyźni niż kobiety, badani gorzej wykształceni, o niższych dochodach przypadających na osobę w rodzinie, niezadowoleni z warunków materialnych gospodarstw domowych. Natomiast do inteligencji częściej niż pozostali zaliczają się respondenci w wieku 65 lat i więcej, z wykształceniem wyższym, o dochodach przypadających na osobę w gospodarstwie domowym mieszczących się w przedziale od 2000 złotych do 2999 złotych. Pozostałe grupy, klasy, warstwy ze względu na niewielką liczebność w próbie nie zostały uwzględnione w analizach zróżnicowań społeczno-demograficznych.

Wyniki tegoroczne są dosyć zbliżone do rezultatów uzyskanych w roku 2013, kiedy ostatni raz pytaliśmy o tę kwestię³. Zarówno wtedy, jak i na początku marca bieżącego roku badani najczęściej opisywali swoją sytuację ze względu na status materialny i miejsce w strukturze społecznej. Co więcej, odsetki ankietowanych w ten sposób definiujących swoją przynależność są niemal identyczne (odpowiednio 56,7% wobec 57,6%). Znacznie rzadziej respondenci określali i określają swoją sytuację ze względu na status społeczno-zawodowy, a najrzadziej – ze względu na swój światopogląd, podejście do życia czy przynależność do organizacji. Analizując bardziej szczegółowo poszczególne kategorie w ramach gradacji klas (wyższa – średnia – niższa), zaważyć można jednak pewne zmiany, których kierunek jest zgodny z wynikami innych naszych badań dotyczących postrzegania struktury społecznej i swojego miejsca w niej⁴. Zwiększyły się odsetki ankietowanych zaliczających się spontanicznie do klasy średniej oraz identyfikujących się z klasą wyższą. Zmniejszyły natomiast lokujących się poniżej klasy średniej, utożsamiających się z klasą niższą oraz zaliczających się do biednych.

Nastąpiły również pewne zmiany w obrębie kategorii wyróżnionych ze względu na status społeczno-zawodowy. W 2013 roku najczęściej identyfikowano się z klasą robotniczą, obecnie porównywalnie często z klasą robotniczą co z inteligencją. Analizując zmiany, jakie zaszły w stosunku do wyników sprzed prawie siedmiu lat, warto podkreślić, że w tym roku nikt z badanej próby nie identyfikował się z bezrobotnymi, natomiast w roku 2013 tę kategorię wymieniło 0,9% respondentów.

---

³ Zob. komunikat CBOS „Postrzeganie własnego miejsca w strukturze społecznej”, listopad 2013 (oprac. R. Boguszewski).

⁴ Zob. komunikaty CBOS „Postrzeganie struktury społecznej”, styczeń 2020 (oprac. M. Omyła-Rudzka) oraz „Postrzeganie własnego miejsca w strukturze społecznej”, luty 2020 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

TABELA 2

W społeczeństwach zwykle funkcjonują różne grupy, klasy, warstwy społeczne. Jak by Pan(i) nazwał(a) grupę, klasę lub warstwę, do której Pan(i) należy?

	Wskazania respondentów według terminów badań			
	2013		2020	
	w procentach			
Ze względu na status materialny i miejsce w strukturze społecznej:				
Klasa/warstwa średnia (przeciętna, średniozamożna)	44,8	56,7	50,9	57,6
Klasa/warstwa niższa (w tym najniższa)	6,8		4,1	
Klasa/warstwa wyższa	0,7		1,2	
Biedota, biedni, klasa ludzi biednych, ubodzy, o niskich dochodach	2,6		1,0	
Klasa/warstwa poniżej średniej (niższa klasa średnia, średnio-uboga)	1,8		0,4	
Ze względu na status społeczno-zawodowy:				
Klasa robotnicza	7,9	22,9	5,2	19,2
Inteligencja, intelektualści	3,5		4,9	
Emeryci	3,6		2,5	
Klasa pracownicza (ludzie pracy)	1,5		1,9	
Rolnicy	2,6		1,7	
Klasa chłopska (chłopi)	0,5		0,8	
Klasa chłopsko-robotnicza	0,2		0,3	
Bezrobotni	0,9		0,0	
Inne konkretne grupy wyróżnione ze względu na status społeczno-zawodowy	2,2		2,7	
Pozostałe odpowiedzi:				
Grupy wyróżnione ze względu na prezentowane poglądy, zainteresowania, podejście do życia, przynależność do organizacji	1,3	3,4	1,6	2,8
Zwykli obywatele, sprawiedliwi/uczciwi ludzie	1,0		0,8	
Inne konkretne odpowiedzi	1,1		0,4	
Trudno powiedzieć	15,2		18,8	
Odmowa odpowiedzi	0,9		1,1	
Nie utożsamiam się z żadną grupą/klasą/warstwą	0,7		1,4	

Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

***

Respondenci zapytani o przynależność do grup, warstw, klas społecznych w swoich spontanicznych odpowiedziach najczęściej podawali kategorie należące do schematu gradacji klas (wyższa – średnia – niższa) oraz poziomu zamożności, rzadziej te o charakterze funkcjonalnym określającym status społeczno-zawodowy, najrzadziej zaś – grupy wyróżnione ze względu na prezentowane poglądy, zainteresowania, podejście do życia czy przynależność do organizacji. Podobne rezultaty uzyskaliśmy w roku 2013, gdy ostatni raz pytaliśmy o tę kwestię. Wówczas i obecnie zdecydowanie najczęściej w tym kontekście wymieniana była klasa/warstwa średnia. Między wynikami obu pomiarów występują jednak pewne różnice, które są w znacznej mierze zgodne z wynikami naszych innych badań dotyczących struktury społecznej. W porównaniu z rokiem 2013 badani częściej sytuowali się w środkowych i górnych warstwach hierarchii społecznej, a rzadziej – w niższych.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka